

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De Verenigde Naties in de 21ste eeuw

De VN stellen steeds meer kwaliteitseisen aan de uitoefening van nationale soevereiniteit, via normstelling op het gebied van goed bestuur, rechtsstatelijkheid, rechten van de mens en duurzaamheid. Een zeer fundamentele koerswijziging is dat de Veiligheidsraad massale en flagrante schendingen van mensenrechten als bedreigingen van de vrede kan typeren en zo de deur voor dwangmaatregelen kan openen. Het is echter de vraag of vredesafdwinging met militaire middelen onder de vlag van de VN een gelukkige ontwikkeling is.

door Nico Schrijver

Hoogleraar internationaal publiekrecht aan de Universiteit Leiden. De auteur bekleedt daarnaast diverse adviesfuncties binnen de Nederlandse samenleving en de Verenigde Naties.

IN DE GESCHIEDENIS HEEFT GEEN ENKELE wereldpolitieke organisatie zo lang bestaan als de Verenigde Naties. Opgericht in 1945 als opvolger van de vleugellam geworden Volkenbond hebben de VN menige storm moeten doorstaan. Dit geldt vooral voor de Koude Oorlog: men denke aan de Berlijnse crisis, de Cubacrisis en de diverse invasies van zowel de Sovjet-Unie als de VS in hun ‘achtertuinen’. Maar ook na de Koude Oorlog trilde de volkerenorganisatie soms op haar grondvesten, zoals bij het falen de genocides in Rwanda en Srebrenica te voorkomen en bij de terzijdestelling van de VN in de oorlog tegen Irak. Zelden is het voortbestaan van de organisatie zelf evenwel in het geding geweest en geen der lidstaten heeft de organisatie echt de rug willen toekeren. Dat is op zichzelf al uniek in de wereldgeschiedenis.

MONDIALE WAARDEN EN NORMEN

Het VN-Handvest is duidelijk normatief in z'n bepalingen over doelstellingen en beginselen. Deze kwamen in 1945 niet zomaar uit de lucht vallen, maar bouwden voort op wat dikwijls in een proces van eeuwen geleidelijk is gegroeid. Soevereine gelijkheid van staten is een belangrijke waarde sinds de Westfaalse vrede (voor ons: de Vrede van Münster). Het streven naar het voorkomen van oorlog deed vooral opgeld in de negentiende eeuw en werd aangevuld met de waarde van vreedzame geschillenbeslechting die de twee Haagse Vredesconferenties van 1899 en 1907 bepleitten. De barbaarsheden van de Eerste en Tweede Wereldoorlog leidden tot de formulering van de rechten van mensen en het beginsel van zelfbeschikking in het VN-Handvest.

Na 1945 is het beknopte VN-Handvest de basis gaan vormen voor tal van normatieve ontwikkelingen die zorgden dat de Verenigde Naties met de tijd mee evolueerden en ook de impuls gaven tot de ontwikkeling van nieuwe waarden en normen, waardoor de brede, normatieve Handvestdoelen in de hedendaagse tijd het beste tot hun recht komen en de hoofdfuncties van de organisatie zo effectief mogelijk gediend worden.¹ Soms werd daarbij alleen nadere uitleg aan de algemene Handvestbepalingen gegeven, vaak werden ook richtingaanwijzers gezet voor de ontwikkeling van nieuwe beginselen en regels.² Deze konden nieuwe activiteiten van de organisatie betreffen, zoals de in 1945 niet voorziene vrede bewarende operaties (blauwhelmen) of maatregelen ter bescherming van het milieu en de leefomgeving, een onderwerp dat bij de oprichting van de VN nog in het geheel niet op de agenda stond. Het kon evenwel ook gaan om het kapen van dood hout en het koesteren van geheel nieuwe loten. Een duidelijk voorbeeld hiervan zijn de Handvestbepalingen over niet-zelfbesturende gebieden (Handvesthoofdstukken XI en XII) en de gelijktijdige opwaardering van het beginsel van zelfbeschikking van volken tot een recht. Als gevolg van het dekolonisatieproces verloren de Handvestbepalingen hun legitimiteit en relevantie. Het is vooral de plenaire Algemene Vergadering van de Verenigde Naties geweest die in de loop der decennia als platform van dialoog over mondiale waarden en normen en als de kraamkamer van nieuwe waarden en normen heeft gediend.³ Pas na de Koude Oorlog is ook de Veiligheidsraad het normatieve pad opgegaan en heeft hij een aantal meer algemene uitspraken gedaan die niet de specifieke situatie van een land of een bepaald conflict betreffen. Voorbeelden hiervan zijn de uitspraken over de bedreiging van de vrede die kan voortvloeien uit massale schending van de rechten van de mens, de verspreiding van kernwapens en andere massavernietigingswapens en het internationaal terrorisme.

Het slotdocument van de wereldtop van staatshoofden en regeringsleiders ter viering van de zestigste verjaardag van de Verenigde Naties in 2005 noemt als de gemeenschappelijke fundamentele waarden van de Verenigde Naties vrijheid, gelijkheid, solidariteit, verdraagzaamheid, res-

*Drie mondiale waarden
staan centraal die de verdere
rechtsontwikkeling voeden:
vrede en veiligheid, humaniteit
en duurzaamheid*

pect voor de rechten van de mens, eerbied voor de natuur en gedeelde verantwoordelijkheid. Deze fundamentele waarden werden door de wereldleiders vertaald in een aantal specifieke doelstellingen op de belangrijkste terreinen van activiteit van de VN: ontwikkeling, vrede en collectieve veiligheid, rechten van de mens en heerschappij van het recht en versterking van de Verenigde Naties.⁴ Men zou kunnen zeggen dat in de hedendaagse Verenigde Naties vooral drie mondiale waarden centraal staan en de verdere rechtsontwikkeling voeden: vrede en veiligheid, humaniteit en duurzaamheid.

VREDE EN VEILIGHEID: MEER DAN AFWEZIGHEID VAN GEWELD

De Verenigde Naties zijn allereerst een vredes- en veiligheidsorganisatie, opgericht teneinde ‘komende geslachten te behoeden voor de gesel van de oorlog, die tweemaal in ons leven onnoemelijk leed over de mensheid heeft gebracht’. In 1945 ging het primair om de handhaving van de ‘negatieve vrede’, dat wil zeggen het handhaven van de status quo en het voorkomen van geweldgebruik in de internationale betrekkingen. Dat is nog steeds een uitermate belangrijke functie en de Veiligheidsraad is met speciale bevoegdheden uitgerust om handhaving of herstel van internationale vrede en veiligheid te verzekeren. In het Handvest van 1945 werd evenwel reeds gesteld dat stabiliteit en vredeshandhaving een wijdere agenda vereisen, onder andere internationale economische en sociale vooruitgang en bevordering van respect voor de rechten van de mens. Geleidelijk zijn de VN gaan erkennen dat de vrede ook bedreigd kan worden door de weigering van een staat om een einde te maken aan een onduelbaar geachte status quo, zoals koloniale overheersing, apartheid of onderdrukking van een volk binnen een staatsverband. Deze veranderende opstelling, die vooral in de jaren zestig en zeventig gestalte kreeg, komt voort uit de gedachte dat op den duur de ‘negatieve vrede’ niet gehandhaafd kan worden bij voortdurende en flagrante schending van de rechten van de mens en daarmee van de ‘positieve vrede’. Daarom heeft de Veiligheidsraad — zij het schoorvoetend

— het apartheidsbewind in Zuid-Afrika, de dictatuur in Haïti en de behandeling van bepaalde bevolkingsgroepen in Rwanda en Soedan aangemerkt als bedreigingen van de vrede en bepaalde maatregelen bevolen. Het feit dat de Veiligheidsraad zich aldus het recht heeft toegeëigend massale en flagrante schendingen van mensenrechten binnen een land als bedreigingen van de vrede te typeren en daarmee de deur voor dwangmaatregelen onder hoofdstuk VII van het Handvest te openen, is een van de meest fundamentele koerswijzigingen van de VN na 1945. Bovendien is het anno 2007 gemeengoed dat bedreigingen van de vrede niet alleen voortvloeien uit oorlogen tussen en binnen staten en uit ernstige mensenrechtenschendingen, maar ook uit verspreiding van massavernietigingswapens, internationaal terrorisme, transnationaal georganiseerde misdaad, en ook — zij het dat de Veiligheidsraad zelf dat nog niet in de praktijk tot uitdrukking brengt — uit diepe armoede en onderontwikkeling en uit ernstige milieu-aantasting.

DRIE GENERATIES BLAUWHELMEN

In de praktijk van de VN is ook het instituut van vredesoperaties ontstaan. Inmiddels zijn in de afgelopen vijftig jaar bijna zestig vredesoperaties uitgevoerd, waarbij meer dan 750.000 personen zijn ingezet. Deze vredesoperaties zijn we gaan onderscheiden in drie generaties.⁵ De eerste generatie bestaat uit de zogenaamde klassieke vredesoperaties zoals UNEF en UNIFIL, die primair gericht zijn op de instelling van een bufferzone door blauwhelmen en op de uitoefening van toezicht op de naleving van een vredesakkoord of een staakt-het-vuren. Dit soort klassieke *peace-keeping* was tijdens de Koude Oorlog dikwijls het maximaal haalbare en het is vaak relatief succesvol geweest. Het wordt nog steeds toegepast, onder andere in Cyprus (sinds 1964!) en tussen Eritrea en Ethiopië. De keerzijde is wel dat soms conflicten louter bevroren worden en dat de prikkel tot conflictoplossing verslapt, waardoor verzoening uitblijft en er geen structurele oplossing komt. Na het einde van de Koude Oorlog werden vredesoperaties met nieuwe taken belast, waaronder repatriëring van vluchtelingen, demobilisatie van troepen, humanitaire hulp, voorbereiding van eerlijke en vrije verkiezingen en zelfs voorlopig bestuur. Dit zijn we vredesoperaties van de tweede generatie gaan noemen. Voorbeelden hiervan zijn UNTAG in Namibië, UNTAC in Cambodja en UNTAET in Oost-Timor. Dit soort operaties heeft een sterke civiele component, ondersteund door militairen. In het tijdperk van na de Koude Oorlog werden de conflicten heviger en bleek het escalatierisico groter. Met name het falen van de VN in Somalië, Bosnië en Rwanda leidde tot een herbezinning over *peace-keeping* in gewelddadige

conflicten. Op basis van aanbevelingen van de commissie-Brahimi vatte het voornemen post om missies uit te zenden met een duidelijker mandaat, ze beter voor te bereiden en ze een machtiging tot geweldgebruik

Met name het falen van de VN in Somalië, Bosnië en Rwanda leidde tot een herbezinning over peace-keeping in gewelddadige conflicten

te geven. Deze derde generatie robuustere vredesoperaties is ingezet in Kongo (MONUC) en Liberia (UNMIL) en brengt *peace-keeping* steeds dichterbij vredesafdwinging met militaire middelen. Voor dit laatste heeft de Veiligheidsraad de afgelopen vijftien jaar dikwijls machtiging verleend aan een ad-hoc-coalitie van landen die daartoe

bereid en in staat waren (*coalitions of the able and willing*). Voorbeelden hiervan zijn de *International Security Assistance Force* (ISAF) in Afghanistan en de multinationale troepenmacht onder leiding van Australië (MSF) in Oost-Timor. Het gaat hier evenwel om geweldgebruik met machtiging van de Veiligheidsraad teneinde de vrede af te dwingen (*peace enforcement*) en niet teneinde deze te bewaren, zoals bij *peace-keeping*.

HERWAARDERING VAN GEWELDGEBRUIK IN DE INTERNATIONALE BETREKKINGEN?

Troepen leverende landen beginnen zich in toenemende mate gezamenlijk op dit soort operaties voor te bereiden, onder andere via de *UN Stand-by Forces High Readiness Brigade* (een Deens initiatief), *EU-Battle Groups* en de NAVO. Het is opvallend hoe zich met name in de wereld van na 11 september 2001 een herwaardering van het gebruik van geweld als middel van internationale politiek voordoet. Vaak wordt geconstateerd dat blauwhelmen alleen niet meer afdoende zijn en dat meer offensief en met militaire middelen tegen bepaalde regimes of rebellengroepen moet worden opgetreden. Zo ook wordt het recht op gewapende zelfverdediging van toepassing geacht tegen internationaal terroristische groeperingen die banden met al-Qaida hebben. Daarbij eisen landen zoals de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk ook het recht tot pre-emptief militair optreden op, dat wil zeggen een zelfverdedigingsactie in een vroeg stadium en bij wijze van eerste klap. De vraag is wat deze herwaardering van het gebruik van geweld betekent voor het geweldverbod in het VN-Handvest en voor het optreden van de Veiligheidsraad, die de hoeder van het geweldverbod is.⁶ Het is aan de VN om zich tot het uiterste in te spannen voor vreedzame oplossing en voorkoming van conflicten. Dit ook al omdat het bewijsmateri-

aal dat geweldgebruik zonder meer effectief is slechts schaars voorhanden is. Vooral in het bemiddelende vredeswerk in de vorm van diplomatie, de vredesbewarende rol – *peace-keeping* – en de ‘nieuwe stijl’vredesoperaties met betrekking tot demobilisatie, organisatie van verkiezingen, politiebescerming, humanitaire hulp, wapeninspecties en mensenrechtentoezicht hebben de VN hun relatief sterkste kaarten. Een militair offensieve *peace-enforcement* onder de vlag van de VN, die dan nadrukkelijk de kant kiezen van een van de strijdende partijen, ligt de volkerenorganisatie veel minder, nog afgezien van de grote vraagtekens die kunnen worden geplaatst bij de daadkracht en effectiviteit van dergelijk militair VN-optreden. De schoenmaker kan zich dan maar beter houden bij de eigen (diplomatieke en aanverwante) leest en het gebruik van geweld in uitzonderlijke gevallen, indien onontkoombaar, mandateren aan regionale organisaties zoals de Afrikaanse Unie of de NAVO en ad-hoc-coalities van bereidwillige landen.

HUMANITEIT: UNIVERSALITEIT IS NIET UNIFORMITEIT

Onder de diepe indruk van de barbaarsheden tijdens de Tweede Wereldoorlog kwam de internationale bescherming van de rechten van de mens al snel hoog op de internationale agenda. Het resultaat is de opstelling van de prachtige Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het bondige Antigenocideverdrag in 1948 alsmede de vier Geneefse Verdragen in 1949, gesloten in het kader van het Rode Kruis ter humanisering van de oorlogsvoering. Daarop volgden de door de Koude Oorlog sterk vertraagde Internationale Verdragen inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten en Burger- en Politieke Rechten. Voorts werden ook diverse specifieke mensenrechtenverdragen aangenomen, waaronder die inzake de uitbanning van rassendiscriminatie, de rechten van vrouwen, het antifolterverbod en de rechten van het kind. Men zegt wel dat op enkele onderwerpen na de normstelling inzake mensenrechten vrijwel voltooid is en dat het nu op uitvoering aankomt. Daartoe bestaan nog slechts gebrekkige individuele klachtenprocedures. We hebben een Europees Hof voor de rechten van de Mens, maar een Internationaal Hof voor de Rechten van de Mens ligt nog in een ver verschiet. Staten geven hun burgers nu eenmaal niet graag internationaal inroepbare rechten. Zo ook komt het zelden voor dat zij elkaar via statenklachtprocedures aan de schandpaal proberen te nagelen. Zelfs de onschuldiger interstatelijke rapportageprocedures zijn nog sterk voor verbetering vatbaar en het is goed dat niet-gouvernementele organisaties zoals *Amnesty International* en *Human Rights Watch* prikkelende schaduwrapportages verzorgen. In 2006 is het belangrijkste toezichhoudend orgaan, de VN-Commissie voor de Rechten van de Mens, in het kader

van VN-hervorming vervangen door een Raad voor de Rechten van de Mens. Dit omdat de grote, logge VN-Commissie sterk gepolitiseerd was geraakt en de perceptie werd gevoed, mede door secretaris-generaal Kofi Annan, dat de Commissie veel geloofwaardigheid had verloren. De eerste ervaringen met de maar iets kleinere Mensenrechtenraad (47 in plaats van 53 leden) wijzen helaas nog niet uit dat er veel verbeterd is. Integendeel, er lijkt zich een nieuwe confrontatie voor te doen tussen ontwikkelingslanden en westerse landen, waarbij de eerste zich sterk vastbijten in het Palestijnse vraagstuk en de tweede zich sterk richten op de schending van mensenrechten binnen enkele landen zoals Soedan (Darfur), Iran en Zimbabwe. De meerderheid van de ontwikkelingslanden in de Raad wil voornamelijk deze landen de hand boven het hoofd houden.

Intussen is het wel hoopgevend dat mensenrechten steeds meer ingebed raken in de dagelijkse politieke praktijk van de twee hoofdorganen van de Verenigde Naties, de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad.

Iedere staat heeft de plicht de eigen burgers te behoeden voor volkerenmoord en misdrijven tegen de menselijkheid

Zo nam de Algemene Vergadering in een Speciale Zitting, de zogenaamde Wereldtop, voorzichtig het nieuwe beginsel van de *responsibility to protect* aan: iedere staat heeft de plicht de eigen burgers te behoeden voor volkerenmoord en misdrijven tegen de menselijkheid.

Om die reden moet veel meer geïnvesteerd worden in de opbouw van nationale rechtsstaten. Indien een overheid evenwel niet in staat of niet bereid is deze bescherming te verlenen, dan moeten de VN dat doen: zo lang mogelijk met vreedzame diplomatie, maar desnoods uiteindelijk met gewapend geweld. De slotverklaring van september 2005 zegt dat de Veiligheidsraad dan besluitvaardig, tijdig en effectief zal handelen. Ferme taal, die uiteraard in de praktijk nog moet worden waargemaakt. Intussen aarzelt de Veiligheidsraad niet om massale schendingen van de rechten van de mens als een bedreiging van de vrede aan te merken. Een en ander ontwikkelt zich in tandem met steeds meer kwaliteitseisen aan de uitoefening van nationale soevereiniteit, via normstelling op het gebied van goed bestuur, rechtsstatelijkheid en rechten van de mens.

ONTWIKKELING:

VAN ECONOMISCHE GROEI NAAR DUURZAME ONTWIKKELING

Het woord 'ontwikkeling' komt maar een enkele keer voor in het VN-Handvest. Dat is verklaarbaar uit het feit dat in 1945 de ontwikkelingslanden

nog nauwelijks in de internationale politiek meededen. Als gevolg van het dekolonisatieproces veranderde dit en al snel kwam ontwikkeling van landen en mensen in het Zuiden als een belangrijke doelstelling naar voren. Aanvankelijk richtte het debat zich voornamelijk op het financieren van de ontwikkeling van ‘onderontwikkelde landen’ en het verstrekken van technische hulp. Vanaf de jaren zestig verbreedde het debat zich naar meer structurele vraagstukken, zoals de positie van de ontwikkelingslanden in de internationale handel, grondstoffenprijzen, overdracht van technologie, schuldensanering en regulering van buitenlandse investeringen. Deze kregen vooral nadruk tijdens het debat over een Nieuwe Internationale Economische Orde, dat de ontwikkelingslanden — gesterkt door het aanvankelijke succes van de OPEC — in de jaren zeventig initieerden. Op deelterreinen werden successen geboekt, zoals de invoering van tariefpreferenties voor ontwikkelingslanden, het overeenkomen van grondstoffenovereenkomsten en het opstellen van een nieuw Verdrag inzake het Recht van de Zee. Intussen verbreedde het ontwikkelingsdebat zich van economische ontwikkeling naar sociale en culturele ontwikkeling, respect voor mensenrechten en goed bestuur. Al deze draden van het ontwikkelingsdebat kwamen samen in de *Agenda for Development* (1994) van voormalig secretaris-generaal Boutros-Ghali en de *Millennium Ontwikkelingsdoelen* (2000). Daarnaast heeft het begrip duurzame ontwikkeling in betrekkelijk korte tijd een prominente plaats gekregen. Voortbouwend op de eerste VN-conferentie over bescherming van de menselijke leefomgeving en de vervolgconferentie over ontwikkeling en milieu in Rio de Janeiro is duurzame ontwikkeling het sleutelbegrip geworden voor de kerndoelstellingen op het terrein van een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, milieubescherming en armoedebestrijding en de samenhang daartussen. De grote uitdaging is hoe het beleid op deze drie gebieden beter op elkaar af te stemmen en tot een coherent geheel te maken. Het begrip ‘duurzame ontwikkeling’ is vooral door toedoen van de commissie-Brundtland hoog op de internationale politieke agenda komen te staan. In haar rapport *Our Common Future* van 1987 definieerde de commissie duurzame ontwikkeling kernachtig als volgt: ‘development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.’⁷ In deze bondige omschrijving komen zowel de behoeften van huidige en toekomstige generaties als de draagkracht van de aarde en haar natuurlijke hulpbronnen tot uitdrukking. De natuurlijke hulpbronnen mogen niet door een kleine groep mensen (in industrielanden) worden opgesoupeerd. Ook mensen in ontwikkelingslanden en toekomstige generaties, waar ook ter wereld, moeten in staat zijn om in hun levensbehoeften te voorzien. Voorts impliceert duurzame ontwikkeling dat de huidige

generatie toekomstige generaties niet mag opscheppen met onherstelbare schade aan milieu, gezondheid of economie waardoor hun ontwikkelingskansen aanzienlijk belemmerd zouden worden. Dat is een zaak van intergenerationele billijkheid.⁸

TOT SLOT

Het is bemoedigend te zien hoe de Verenigde Naties na 1945 een voorhoederol hebben vervuld bij het verwoorden van nieuwe doelstellingen van de internationale gemeenschap, zoals armoedebestrijding, milieubehoud, klimaatbeheersing, naoorlogse vredesopbouw en bevordering van de rechtsstaat. Dit terwijl de oude doelstellingen, zoals vrede en veiligheid, bevordering van internationale economische en sociale samenwerking en respect voor de rechten van de mens, niets aan actualiteit hebben ingeboet.⁹ Leidende mondiale waarden en normen zijn een breed vredes- en veiligheidsbegrip, humaniteit (mensenrechten en internationaal humanitair recht) en duurzaamheid. Daarbij zijn de Verenigde Naties vooralsnog een interstatelijke organisatie gebleven, al zijn vooral de laatste vijftien jaar goede banden opgebouwd met het internationale bedrijfsleven (via het Global-Compactinitiatief) en tal van maatschappelijke organisaties

In de eenentwintigste eeuw zou men beter kunnen streven naar een vertegenwoordiging van regionale organisaties in een slanke Veiligheidsraad

(*civil society*). De Verenigde Naties zijn bezig een meer pluriforme, multi-actor wereldorganisatie te worden. Wie vanuit dit perspectief de slepende discussie over hervorming van de Veiligheidsraad beziet (wel/niet Japan, Duitsland, India, Brazilië en een groot Afrikaans land erbij), kan niet anders dan constateren dat men hier nog bezig is met

hervorming van de VN van de twintigste in plaats van de eenentwintigste eeuw. In de eenentwintigste eeuw zou beter kunnen worden gestreefd naar een vertegenwoordiging van regionale organisaties in een zo mogelijk slankere Veiligheidsraad in plaats van nog meer individuele landen als permanente leden, al dan niet met een vetorecht. De aanslagen van 11 september 2001 hebben ook binnen de Verenigde Naties veel in beweging gezet. Het arsenaal van antiterrorismemaatregelen is sterk uitgebreid. Terecht is de kritiek dat daarbij de balans soms ten nadele van de bescherming van mensenrechten is uitgevallen en het valt te hopen dat met name de Veiligheidsraad deze kritiek serieus ter harte gaat nemen en gaat voorzien in betere procedures voor hoor en wederhoor en rechtsbescherming.

Ter wille van de effectiviteit zullen alle staten evenwel meer ruimte moeten geven aan multilaterale antiterrorismemaatregelen en niet eigenmachtig het recht van zelfverdediging eindeloos moeten oprekken. Daarbij moet ook meer aandacht geschonken worden aan een Agenda van Preventie, die een dialoog en wederzijds respect tussen de diverse beschavingen, religies en culturen vereist. Het op termijn succesvol voorkomen en bestrijden van internationaal terrorisme vereist een veelzijdige en geïntegreerde meer-sporenstrategie. De VN bieden hier een goed, zo niet het enige forum voor.

Noten

- 1 Zie hierover J.J.G. van der Bruggen (2004) *Mondiale moraal: rechten en plichten op wereldschaal. Vrede en Veiligheid. Tijdschrift voor Internationale Vraagstukken*, 33, nr. 2, pp. 236-255.
- 2 N.J. Schrijver (2006) *The Future of the Charter of the United Nations. Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 10, pp. 1-38.
- 3 Zie ook L. Emmerij, R. Jolly & Th. Weiss (2005) *The Power of UN Ideas. Lessons from the First 60 Years*. New York.
- 4 Zie VN Doc. A/RES/60/1, 24 oktober 2005.
- 5 Zie hierover hoofdstuk 9 van W. van Genugten, C. Homan, P. de Waart & N. Schrijver (2006) *The United Nations of the Future. Globalisation with a Human Face*. Amsterdam: KIT Publishers.
- 6 Zie de diverse bijdragen in N.M. Blokker en N.J. Schrijver (red.) (2005) *The Security Council and the Use of Force. Theory and Reality – A Need for Change?* Leiden: Brill, 308 pp.
- 7 World Commission on Environment and Development (1987) *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press, p. 43. Voorzitter was Gro Harlem Brundtland, de toenmalige premier van Noorwegen.
- 8 Zie N.J. Schrijver (2006) *Na ons de zondvloed? De positie van toekomstige generaties in het volkenrecht*, preadvies voor de Christen Juristen Vereniging. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers, 56 pp.
- 9 Zie ook P. Baehr en L. Gordenker (2005⁵) *De Verenigde Naties: Ideaal en werkelijkheid*. Meppel: Boom Onderwijs, 2005.